
Milyen a jó bíró?*

Barna Lili – Juhász Dorottya – Márok Soma**

---

*"Az igazságosság egyetlen garanciája
a bíró személyisége maga"
Eugene Ehrlich*

1. Bevezetés

A „bírói etika” tágabb értelemben vett témaköre elsődlegesen mindazokat az erényeket jelenti számunkra, bírósági fogalmazók számára, amelyekkel egy jó bírónak rendelkeznie szükséges. Ugyanakkor nem magától értetődő az, hogy melyek is ezek az erények: bár számos forrás elérhető és megismerhető a témában, olyan gyakorlati ismeretet, tudást, amellyel letisztult és összefüggő képet alkothattunk volna arról, hogy milyen a jó bíró, nem sajátítottunk el ez idáig sem jogi tanulmányaink, sem bírósági gyakorlatunk során. Ezért úgy döntöttünk, hogy a bírói etika területén belül azt tesszük dolgozatunk központi kérdésévé, hogy melyek azok az értékek és kvalitások, amelyekkel egy bírónak rendelkeznie kell annak érdekében, hogy igazán kiváló lehessen hivatása gyakorlásában.

Széleskörű elméleti és gyakorlati elemzéseket végeztünk a témában. Dolgozatunk elméleti megalapozásául egyrészt a könyvtárakban és a világhálón fellelhető tudományos irodalom, másrészt a bírók és a jövő bíróinak körében végzett kutatások szolgáltak.

A források feldolgozásával képet alkottunk a bírói erények történeti háttéréről és fejlődéséről, valamint a jelenlegi jogi kultúrák sokaságában megjelenő különböző értelmezési narratívákról. Meghatároztuk mindazokat a szerepeket és feladatokat, amelyek Európa bíraira hárulnak, továbbá feltérképeztük a jogtudósok és a szakma álláspontját a tekintetben, hogy mi teszi a jó bírót. Az egyes nézőpontok összefoglalásaképp meghatároztuk a legalapvetőbb bírói értékeket. Végül felvetettük és megválasztuk azt a kérdést, hogy ezeket a kvalitásokat és tulajdonságokat hogyan lehet folyamatosan tökéletesíteni, fejleszteni. Mindezek alapján arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy a kardinális bírói erények meghatározhatóak és definiálhatóak.

---

* A tanulmány az Európai Igazságügyi Képzési Hálózat (EJTN) által szervezett Themis verseny „Bírói etika és szakmai magatartás” témájú elődöntőjére készült 2017-ben.

** A szerzők valamennyien bírósági fogalmazók. Szakmai felkészítőjük a tanulmány elkészítése során dr. Dudás Dóra Virág bíró volt.

Dolgozatunk eredményei hasznosíthatóak lehetnek az európai bírákról alkotott kép továbbgondolásában, és alapul szolgálhatnak a fogalmazóknak ahhoz, hogy jó bírakká válhassanak.

2. Különböző nézetek a jó bíró tulajdonságairól

A legfontosabb bírói tulajdonságok meghatározásához először is szükséges megnéznünk, hogy a bírói ideál hogyan fejlődött a különböző korokban. Ezen felül elengedhetetlen, hogy az európai bírák jelenlegi szerepeivel és kötelességeivel, valamint a velük szemben támasztott különféle elvárásokkal tisztába kerüljünk. A jogtudósok és bírák véleménye szintén releváns a témában. Dolgozatunkban e szempontok mentén haladva, a kapcsolódó eszmék és vélemények átfogó vizsgálata után következtetünk a jogrendszerünkben szükséges legfontosabb bírói értékekre.

2.1. Bírói ideál a múltban - A bírói erények története. A jó bíró ideálja változatos formában jelent meg a régi korokban, az ókortól a középkoron át napjainkig. Ez az ideál az ókori igazság istennőjéhez nyúlik vissza, akik a morális erő megszemélyesítői voltak az igazságszolgáltatásban. Az egyiptomi *Maat*, a görög *Themis* és a római *Justitia* istennők a tökéletes igazságot szimbolizálták, amely eszme beteljesítését a bíraktól is elvárták. Az istennők az isteni rendet, az igazságot és a jogszerűséget testesítették meg. Női karakterük a nőknek az egyiptomi társadalomban elfoglalt magas rangjából eredt, melyet a nőekkel szemben kirekesztőbb ókori görögök és rómaiak is átvettek. Az istennőket az igazságot szimbolizáló tárgyakkal a kezükben ábrázolták. *Maat* az erő és az örök élet, míg *Themis* és *Justitia* a hatalom és a mérlegelés jelképeit, a kardot és a mérleget tartják a kezükben. A szemkötő csak a modern korban került *Justitiára*. A „vak igazság” fogalma a 16. században jelent meg, és a pártatlanságot jelképezte, azaz azt, hogy az igazságot gazdagságra, hatalomra vagy egyéb státuszra tekintet nélkül kell szolgálni. Néhány modern ábrázolásban a szemkötőt kicsit elmozdítják a szemről, ezzel fejezve ki, hogy a bírának ébernek és tudatosnak is kell lenniük.¹

Az ókorban a bírói hatalom birtokosai (királyok, papok stb.) az igazság istennői földi helytartóinak tartották magukat, akik a szívükben fogant isteni igazságot nyilatkoztatják ki döntéseikben. Az istennő, aki nevében hozták ítéleteiket, maga az „igazság szelleme” volt; nem részletesen kidolgozott írott törvényi elvek alapján ítéleztek. A bonyolult esetekben még jósök segítségét is kérték. Az „igazság szellemében” az ókori bírák gyakorlati iránymutatásokat és főként eseti alapú állásfoglalásokat adtak. Bár a közemberek nagy tisztelettel fordultak feléjük, ezek a bírák teljesen képzetlenek voltak, és a bírói hatalom sem vált el a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól.²

¹ Jan Assmann: *Religion and Cultural Memory: Ten Studies*, Stanford University Press, 2006; Anton Powell: *The Greek World*, Psychology Press, 1995; Marci Hamilton: *God vs. the Gavel*, Cambridge University Press, 2005.

² Henry James Sumner Maine: *Ancient Law*, John Murray Albemarle, London, 1861, 3-5. o.

Az ókori Egyiptomban a bírászkodás a befolyásos családok kezében volt. Így a megvesztegetés vagy a behízélgés gyakran befolyásolta a bírót döntésének meghozatala során, ami megnehezítette az igazság felderítését.³ Ezt felismerték a görög filozófusok, és megpróbálták meghatározni a jó bíró ismérveit, aki mindenféle gyarlóságtól mentes. *Arisztotelész* három bírói erényt emelt ki: a „korrekt igazságosságot”, hogy ezzel a bíró kiegyenlítse az igazságtalan nyereséget és veszteséget, a jó és érett ember „gyakorlati bölcsességét” és a mások javára való „önzetlen igazi törődést”.⁴ *Szókratész* azt állította, hogy egy bírónak négy dolgot kell csinálnia: „udvariasan hallgatni, bölcsen válaszolni, józanul mérlegelni, pártatlanul dönteni”.⁵ Athénban a bíróságok valamennyi társadalmi osztályból véletlenszerűen kiválasztott döntéshozókból álltak, akik nem a törvényen, hanem filozófiai értékeken alapuló, a méltánytalan veszteség megtérítését célzó döntéseket hoztak. Ezzel szemben az ókori Rómában már kodifikált törvények alapján ítéleztek. A *judex* (bíró) a helyi közösség köztisztviselőjében álló tagja volt, akinek feladata az volt, hogy a jogállamiságot érvényre juttassa és megteremtse a békét. Ez a bíró jogi képzettséggel ugyan nem rendelkezett, de munkáját jogban jártas tanácsadók segítették. Az eszményi *judex* hatalmát önkontroll és racionalitás jellemezte, tisztességesen cselekedett, kerülte a haragos, kegyetlen vagy fenyegető viselkedést. Szerepe főleg passzív volt, inkább hallgatott, mintsem részt vett volna a „küzdelemben”.⁶ Az ókori római bírósági rendszer jelenti a modern nyugati igazságszolgáltatás alapjait. Azonban a Római Birodalom bukása után a régi törzsi hagyományok, így a bölcs vének szokásokon és az istenek feltételezett akarátán nyugvó ítéletei újra elterjedtek.⁷

A kereszténység gyökeresen megváltoztatta az igazságszolgáltatás ősi fogalmát. A keresztények számára egyetlen Isten (már egy férfi személy), a világ bírója létezett. A Biblia hangsúlyozta Isten mindenhatóságát és bölcsességét. Isten nemcsak ítélezett, hanem maga hozta a törvényeket és végre is hajtotta a döntéseit. A középkori Európában nagyon erősen élt az az eszme, hogy az ember cselekedeteit végső soron Isten bírálja el. A királyok Isten földi hatalmát testesítették meg és a legfőbb bírákként viselkedtek, de a lovagok, bárók, hercegek és más nemesek szintén saját ítélőszékkel rendelkeztek. A bírósági eljárás rituális, spirituális volt, istenítéleten (tűzpróbán, perdöntő párbajon) alapult. Ugyanakkor voltak képzett bírák is, akik ismerték a római jogot és a római szokásokat.⁸ Aztán a középkor végén igazi jogi tudással rendelkező hivatásos bírákat neveztek ki Angliában. Ezek a „jó és törvényes emberek” lassan szinte teljesen eltávolodtak a politikától és fokozatosan szereztek maguknak népszerűséget.⁹ Ugyanakkor minden bírónak – még a hivatásos képzett bíráknak is

³ *Law and Order*, http://reshafim.org.il/ad/egypt/law_and_order/index.html, (2017. április 18.).

⁴ Mark C. Modak-Truran: *Corrective Justice and the Revival of Judicial Virtue*, *Yale Journal of Law & the Humanities*, 12, Issue 2, 2013, 250. o.

⁵ Az idézet eredeti forrása ismeretlen, de a jogi tanulmányokban gyakran idézik.

⁶ Leanne Bablitz: *Actors and Audience in the Roman Courtroom*, London/New York: Routledge, 2007, 89-90. o.

⁷ Michael Stolleis: *The Profile of the Judge in the European Tradition*, Trames, 2008, 206. o.

⁸ H. Patrick Glenn: *Legal Traditions of the World*, Oxford University Press, 2000, 208. o.

⁹ Geoffrey Rivlin: *Understanding the Law*, Oxford, 2004.

– hét tulajdonsággal kellett rendelkezniük: „bölcesség, alázat, istenfélés, a pénz elutasítása, igazságérzet, kedvesség, becsület”.¹⁰

Nyugat-Európában a modern korban megerősödött a bíróság függetlenségének és a bírák szakképzettségének elve. Ez részben a *Montesquieu*-i hatalmi ágak szétválasztásának elméletén (a bírói, törvényhozói és végrehajtó hatalomnak el kell különülnie) alapult. A bírói hatalom teljesen szétvált Istentől (az egyháztól), a királytól és minden egyéb külső hatalomtól. Kialakult egy új bírói kép, egy olyan bíróa, aki „a törvényben tanult, szakképzett, és az egymással ellentétes szabályok összehangolására kiképzett”.¹¹ A hangsúly a professzionális bíráskodásra helyeződött. Németországban, Franciaországban és Ausztriában egyaránt megfigyelhető, hogy a király vagy a császár hatalma továbbra is jelentős, de a különböző bírói értékek és készségek – mint a jogi képzettség, a szakmai tapasztalat, a morális stabilitás, az adott témában való jártasság – már fontosabbak, mint a hatalom. A 19. század végére a bírákat többnyire kizárólag képességeik és szakmai tudásuk alapján választották. A szakértelem és a bírói függetlenség elvei ettől kezdve csak háborúk és válságok idején rendültek meg. Például a náci Németországban, ahol a bírák félték szembeszegülni a hatalommal. Csak a törvény szövege, és nem az igazság keresése vezette őket.¹²

A magyar történelemben – Európa többi részéhez hasonlóan – hosszú időn keresztül a nemesség kezében volt a bíráskodás joga, ezért feltétel nélküli tisztelet övezte az ő személyüket. A II. világháborút követően, a jogász hivatás presztízse összeomlott és a bírói hivatalokat a munkásparaszti osztály kevésbé képzett és elhivatott tagjaival töltötték fel. A megtorlás éveiben a bírákat a „társadalom parazitáinak” tartották, akik munkája főleg adminisztratív jellegű volt: csak le kellett írniuk azt, amit mások (a politikusok) már korábban kigondoltak. A bírói függetlenség és a kreativitás nemkívánatos tulajdonságok voltak ezekben az években. Minél inkább kiszolgált a bíró a politikát, annál inkább számíthatott a kormány elfogadására. A kommunista hatalom fokozatos gyengülésével – mely folyamat az 1989-es rendszerváltással ért véget – a magyar bírói hatalom újra függetlenné vált, és a bírói hivatás visszakapta régi értékét és erejét. A bíróságok újra összetett jogértelmezési és bűnüldözési feladatokat láttak el. A bírák aktivitása és társadalmi-politikai megítélése jelentősen megnőtt. A bírói hivatást immár ismét igazi értelmiségiek választják, akik képesek a különböző érdekek, jogi fogalmak és társadalmi igények összeegyeztetésére. Ma Magyarországon és Európában egyre több elkötelezett és tehetséges jogászból lesz bíró, akik hivatásuk gyakorlása során komoly erőfeszítéseket tesznek az igazságszolgáltatás legfőbb feladatainak teljesítésére.¹³

2.2. Különböző bírói ideálok a modern jogrendszerekben. Számos különbség figyelhető meg a nyugati jogi kultúrák és a világ többi részén található

¹⁰ Szathmáry Béla: *Magyar Egyházjog, Századvég*, 2004, 416-420. o.

¹¹ M.J.C. Vile's *Chapter 4 in Constitutionalism and the Separation of Powers* (2nd ed.) alapján, Indianapolis, Liberty Fund, 1998.

¹² Steven Platt: *The Role of the Judge in Our Society*, <http://apursuitofjustice.com>, (2017. április 26.).

¹³ Szendi Anna: *A bírói szervezet és a bírói pálya a történelmi, társadalmi átalakulások folyamatában*, Pécsi Egyetem, 2012.

jogrendszerek bírói képe között. A válság-sújtotta országok (pl. az afrikai kultúrák vagy a Közel-Kelet országai) még mindig sokkal kevésbé fejlettek, mint az angolszász és a kontinentális jogrendszerhez tartozó országok. Továbbra is fenntartják a hagyományos jogi fogalmakat elutasítva a jog és a vallás elválasztását, így itt a bírák általában az isten/istenek képviselői.

A Közel-Keleten az iszlám vallási jogrendszer, a sharia alapján a *kádik* hozzák meg a döntéseket. A kádik szabad muszlimok és képzett jogtudósok. Döntéseiknek teljesen egybehangzóknak kell lenniük a shariával, nem használhatnak saját értelmezést.¹⁴ Mivel minden kádi a végső isteni igazság forrása, így döntéseik ellen nincs helye fellebbezésnek.¹⁵ Bár a sharia megengedi mind a férfiak, mind a nők számára, hogy kádivá váljanak, az iszlám története során először csak napjainkban neveztek ki nőket erre a pozícióra.¹⁶ Ennek ellenére számos muszlim jogtudós úgy gondolja, hogy a nők túl érzelmesek jogi döntések meghozatalához, valamint nem képesek bonyolult helyzetek megoldására.¹⁷

Az afrikai kultúrákban központilag szervezett igazságszolgáltatás híján a jogrendszer szokásjogi alapon működik, a szabályokat, szokásokat a törzsek vénei példamutatással és szóbeli tanítással adják tovább.¹⁸ A törzsek személyes joghatósággal rendelkeznek tagjaik fölött és a törzsfőnök felel a jog kikényszerítéséért, a „rossz” elítéléséért. A törzsfőnököt a törzs férfi tagjai választják a kor, a fizikai erő és a vadászati képességek figyelembe vételével. Megválasztása után a törzsfőnök magához veszi az istenek erejét és az ő nevükben hoz döntéseket.

A világ számos pontján a roma jogi hagyományoknak is jelentősége van. Itt a *kris* (bíróóság) felelős az igazságszolgáltatásért. Az érveket gyakran speciális szónoklatok keretében adják elő, amely a jogi szakzsargonhoz hasonlíthatók.¹⁹ A kris gyűléseinek elnöksége a felek által jelölt bírákból áll, akiknek nincsen jogi végzettsége. Az elnökség tagjai közül néhány a felperes, néhány az alperes pártját fogja, míg az elnök pártatlan. A bírák valójában nem ítéletet hoznak, hanem addig elnökölnek a gyűlésen, amíg minden jelenlevőt meg nem hallgatnak és konszenzusra nem jutnak.²⁰

A modern nyugati társadalmakban kontinentális és angolszász jogrendszerű országokat különböztetünk meg. Az angolszász jogrendszerben a bírákat a gyakorló jogászok közül választják. Úgy tartják, hogy a bírók az egész jogrendszer alapkövei.²¹ A bíróvá választás előtt a jelentkezőknek ügyvédként kell dolgozniuk,

¹⁴ The Khilafah: *An Introduction to the Islamic Judiciary*, <http://www.khilafah.com>, (2017. április 30).

¹⁵ „Qadi”, LookLex Encyclopedia, (2017. április 25.).

¹⁶ JNi.Media: *Ayelet Shaked Appoints First Female Qadi*, <http://www.jewishpress.com>, (2017. április 26.).

¹⁷ Ilene R. Prusher: *New female judge transforms Islamic court*, <http://www.csmonitor.com>, (2017. április 26.).

¹⁸ Robert Yazzie: *Life Comes From It: Navajo Justice Concepts*, In: *Legal Education Series, Alternatives in Dispute Resolution and Traditional Peacemaking*, Petaluma, Calif.: National Indian Justice Center, 1993, 4. o.

¹⁹ Walter O. Weyrauch: *Gypsy Law - Romani Legal Traditions and Culture*, University of California Press, 2001, 42-46. o.

²⁰ *Ibid.*, 95-100. o.

²¹ The Canadian Superior Courts Judges Association: *The Qualities Required of a Judge*,

illetve az ügyészégi tapasztalat is javasolt.²² E rendszerben bíróvá válni a jogi életpálya csúcsát jelenti. A bíróvá válás egy „hosszú játék”, mely során a jelöltnek saját ügyvédi praxist kell kiépítenie, és az sem árt, ha specializálódik.²³ Az angolszász jogrendszer eljárásaiban a bíró egyfajta passzív moderátori szerepben van az ellenérdekű ügyfelek között,²⁴ akik megküzdenek egymással, a bíró pedig békéltetőként viselkedik.²⁵ Az angolszász bíró karaktere gyakran megjelenik filmekben, televízióban. Az itt ábrázolt bírói kép általában szimpatikus, időnként hősi, néha pedig végletesen érzéketlen. Az egyes bírók személyes kiválósága vezet a problémák igazságos, morálisan helyes megoldásához akár jogi, akár jogon kívüli eszközök alkalmazásával. Egy jól működő rendszer és a csapatmunka ábrázolása helyett az egyéni hősiesség/zsenialitás áll az angolszász hagyományok középpontjában.²⁶

Az angolszász jogrendszerrel ellentétben – ahol a jogászoknak más jogterületeken kell dolgozniuk, mielőtt bíróvá válhatnak – a kontinentális jogrendszerben a jogi diplomát követő néhány évnyi bírósági fogalmazói, illetve bírósági titkári gyakorlattal bíróvá lehet válni. A kontinentális jogrendszerek inkvizitórius eljárásában a bíró feladata a tárgyalás, illetve az egész eljárás vezetése,²⁷ a felek eljárásbeli jogainak biztosítása, a bizonyítékok összegyűjtése, a szavahihetőség vizsgálata és az eljárás folytatása addig, amíg megalapozott döntés nem hozható.²⁸ A polgári eljárásokban az igazságos ítélet meghozatala érdekében a bíróknak aktív ügyviteli szerepük van, valamint ésszerű időn belül kell igazságos döntést hozniuk.²⁹

A fenti különbségek ellenére az angolszász és a kontinentális jogrendszerek kölcsönösen hatnak egymásra.³⁰ E kölcsönhatásnak, valamint az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága által kidolgozott közös mércéknek köszönhetően a két jogi kultúra közeledik egymáshoz.

2.3. Az európai bírák szerepe és feladata napjainkban. Az Európai Unió folyamatos bővülésével, a közösségi jog térnyerésével és általában véve a jog nemzetközivé válásával Európa bíráinak is új kihívásokkal kell szembenéznük. A nemzeti jogszabályok mélyreható és széleskörű ismerete nem elegendő immár. A bíróknak az európai és a nemzetközi jogi normákkal is tisztában kell lenniük –

<http://www.cscja-acjcs.ca>, (2017. május 8.).

²² *Become a Judge: Education Requirements and Career Roadmap*, <http://study.com>, (2017. május 8.).

²³ *Becoming a Judge*, <http://www.chambersstudent.co.uk>, (2017. május 8.).

²⁴ Geoffrey C. Hazard - Angelo Dondi: *Responsibilities of Judges and Advocates in Civil and Common Law: Some Lingerin Misconceptions Concerning Civil Lawsuits*, Faculty Scholarship, 2006, 61. o.

²⁵ Allan C. Hutchinson: *It's All in the Game, a Non-foundationalist Account of Law and Adjudication*, Duke University Press, 2000, 288. o.

²⁶ Stephanie Chieh-Ying Chong: *The Anthropomorphization of Law: Fictional Judges and Lawyers in Contemporary North American and European Settings*, University of Toronto, 2009.

²⁷ Piyali Syam: *What is the Difference Between Common Law and Civil Law?*, <https://onlinelaw.wustl.edu/blog>, (2017. május 8.).

²⁸ Bodor Tibor - Csák Zsolt - Máziné Szepesi Erzsébet - Somogyi Gábor - Szokolai Gábor - Varga Zoltán: *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*, Complex Jogtár, 2014.

²⁹ Köblös Adél: *Polgári eljárásjog itt és ott*, *Kontroll* 2005/1, 6-31. o.

³⁰ Guy Cavin: *The Interrelationship Between Common Law and Civil Law*, In: *Louisiana Law Review*, Vol. 63 No. 4, 2003, 936-944. o.

ezalatt értve az Európai Bíróság és az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlatának ismeretét is –, és összhangba kell hozniuk egymással az egyes jogrendszerek normáit és elveit (a nemzetit, a nemzetek felettit és nemzetek közöttit egyaránt figyelembe véve).

Szintén a bíróságokra háruló feladat, hogy a társadalmi problémákat enyhítsék és kezeljék. Kiemelkedően jelentős kihívást jelent a jogállamiság fenntartása és erősítése a jogrendszerek összefonódásának korában, különösképpen a krízisek sokaságával (pl. társadalmi, gazdasági, bevándorlási, politikai) átítatott korunkban. A bírácnak olykor olyan humanitárius, társadalmi vagy gazdasági helyzetekben is megoldást kell találniuk, melyben a jogszabály nem jelent egyértelmű iránymutatást.³¹ A viharos időkben a bírácnak rendet kell teremteniük a zűrzavarban, és meg kell védeniük, érvényesíteniük kell, sőt, olykor újra kell definiálniuk a közösségi értékeket. Emellett a társadalomban a bírác mintegy „oktatói szereppel” is rendelkeznek: az általuk képviselt magas morális, erkölcsi standardok megtartásával személyes példaképként jelennek meg az állampolgárok előtt. A bírácgnak a jogi tudás bővítésében is aktív szerepet kell vállalnia.³² Az európai bírácnak nemcsak a kontinensen belül, hanem más jogi kultúrák számára is világszerte követendő példaként kell megjelenniük.

2.4. Az európai bírácokkal szemben támasztott elvárások. A globalizáció és a jog nemzetköziesedése miatt a tagállami bírácokkal szemben komoly elvárás, hogy egyfajta decentralizált európai bírácoként is gyakorolják hivatásukat. Egy ilyen összetett jogi és társadalmi környezetben a bírácnak új készségekre van szükségük, hogy meg tudjanak felelni a kihívásoknak és fenn tudják tartani a prosperitást Európában. Elvárás, hogy az európai bírác nyelveket beszéljenek, részt vegyenek a nemzetközi igazságügyi életben, megosszák egymás között a jó gyakorlatokat, ismerniük kell a nemzetközi és a szupranacionális jogot, különösen az Európai Unió jogát és az Emberi Jogok Európai Egyezményét, garantálniuk kell a nemzetközi emberi jogokat. Egyes európai szintű jogforrások konkrétan meg is határoznak elvárásokat a résztvevő országok bírái számára.³³

A nemzeti jog és politika is fogalmaz meg elvárásokat a bírácokkal szemben. Némelyeket jogszabály írja elő,³⁴ másokat politikusok nyilvánítják ki nyilvános beszédeikben vagy a médián keresztül. A mérsékelt hangok szerint az igazságszolgáltatásnak gyorsnak, pontosnak és méltányosnak kell lennie.³⁵ Más,

³¹ Például a gyorsított büntetőeljárások az illegális bevándorlókkal szemben a menekültválság idején.

³² Példa erre a magyar 'Nyitott bíróság program', amelyben bírác, titkárok és fogalmazók tartanak előadásokat és mutatnak be perszimulációkat, valamint a középiskolásoknak lehetőségük van valódi bírósági tárgyalások látogatására is.

³³ Pl. az Alapjogi Charta VI. címe; az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikke; az Emberi Jogok Európai Bíróságának bírói etikai kódexe.

³⁴ A bírác jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény a pályalkalmassági vizsgálat keretében általános pszichiátriai-pszichológiai vizsgálatot ír elő a bírói pályára jelentkezők számára. A törvény húsz olyan képességet és készséget határoz meg, melyeket a bírói pályázatok elbírálásánál és a bírác értékelésénél figyelembe kell venni (pl. döntésképeség, integritás, függetlenség, objektivitás stb.).

³⁵ Trócsányi László igazságügyi miniszter beszéde, amely 2014. július 15-én a bíróságok napja alkalmából tartott ünnepségen hangzott el.

kevésbé mérsékelt politikusok gyakran súlyos büntetések kiszabását követelik büntetőügyekben, ha pedig nem az elvárásaiknak megfelelő ítéletek születnek, durva kritikát fogalmaznak meg a bíróságok irányába, azt állítva, hogy egyes döntések „felháborítóak”, „nem felelnek meg a társadalmi elvárásoknak”³⁶ vagy nem veszik kellően figyelembe a jogalkotói szándékot. Ezen kritikákat a bírósági vezetők általában visszautasítják azzal, hogy a bíróságok nem engedhetnek az ilyen külső véleményeknek, nyomásnak és kiemelik azt is, hogy az eljáró bíró az egyetlen személy, aki ismeri az eljárások minden ténybeli és jogi aspektusát.³⁷

A társadalom azt várja a bíróságoktól, hogy igazságosan, pártatlanul, a jogállamiság elvén alapulva hozzák meg döntéseiket. Világos, közvetlen kommunikáció és logikus érvelés, indokolás is elvárható. A gazdasági szereplők stabil, kiszámítható jogi környezetet és olyan egységes bírósági gyakorlat kialakítását várják, amely nem gátolja a gazdasági növekedést. Ezen elvárások többnyire egybeesnek az Alaptörvény és más jogszabályok által a bíróságok irányába támasztott követelményekkel.

Végül a bírácoknak meg kell felelniük saját belső elvárásaiknak, erkölcsi mércéjüknek. Az elhivatott bírók folyamatosan törekszenek saját tudásuk és készségeik fejlesztésére, hogy ez által kiteljesedhessenek munkájukban.

2.5. A jogtudomány álláspontja a bírói erényekről. A jogtudomány sokat foglalkozott a jó bíró tulajdonságainak meghatározásával. Szükséges ezeket is áttekinteni, mert a bírácokat a tudomány is befolyásolja, és ez által az elmélet javíthatja a gyakorlatot. Egyes jogelméletek az igazságosság és a törvényesség közti megkülönböztetésen alapulnak. A *természetjogi teória* szerint egy jó bírónak a morálisan helyes döntéshez kell a jogi érveket megtalálnia, és a jogi normákat a társadalom morális elvárásaival összhangban kell értelmeznie.³⁸ Míg a *jogpozitivisták szemlélet* azt mondja, hogy a törvényesség magasabb rendű, mint a méltányosság, és csak a szó szerinti értelmezés az elfogadható.³⁹

A *kiválóság* (exemplarism) *elmélete* szerint a jó bíró tulajdonságai morális, intellektuális és egyéb jellemzőkre oszthatók. A morális tulajdonságok közé a becsületesség, nemesség, bátorság, megfontoltság tartozik, míg az intellektuális jellemvonások a széles látókörűséget, a kitartást, az intellektuális függetlenséget és alázatot, valamint a gyakorlati tudást foglalják magukba. Egyéb fontos bírói tulajdonság még a joghoz való hűség (vagy bírói integritás). Ezen jellemzők helyes aránya a gyakorlatias, karizmatikus, a felek által is elismert bíró ismérve.⁴⁰

Az *ügyfélbarát* (civic friend) *bírói elmélet* szerint egy jó bírónak elsősorban empatikusnak kell lennie. A feleknek kölcsönösen bízniuk kell egymásban és egymás javát kell keresniük. A bírónak a felek érdekeit fel kell ismernie és

³⁶ <http://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/kemenyen-kritizalja-a-birosagokat-a-fidesz>, (2017. április 27.).

³⁷ <http://jogaszvilag.hu/rovatok/napi/hando-is-szot-emelt-a-biroi-fuggetlenseget>, (2017. április 27.).

³⁸ Jakab András: What Makes a Good Lawyer? Was Magnaud Indeed Such a Good Judge?, In: *Zeitschrift für öffentliches Recht*, Vol. 2, 2007, 275-287. o.

³⁹ Blutman László: Bírói jogalkalmazás és szöveghű értelmezés, *Jogesetek Magyarázata*, Vol. 4, 2016, 94-104. o.

⁴⁰ Amalia Amaya: Exemplarism and Judicial Virtue, In: *Law & Literature*, 25, Issue 3, 2013, 428-445. o.

szolgáltatnia kell a lehetséges legjobb módon. Ha így tesz, döntését még a vesztes fél is könnyebben elfogadja.⁴¹

A *hatszirmú elmélet* (six-pack theory) szerint a helyes bírói szerepfelismerés, a bátorság, a pártatlanság, függetlenség, az igazság keresése, a mértékletesség azok a tulajdonságok, amelyek elengedhetetlenek a bíraskodás morális funkcióinak betöltéséhez. A „helyes bírói szerepfelismerés” a szituációs érzéket jelenti, azaz azt az észlelési érzéket, hogy a bíró képes az adott ügy sajátosságait, a felmerülő jogi kérdést megfelelő módon megérteni és arra reagálni. A „bírói bátorság” egy belső erőt jelöl, amely lehetővé teszi a bírák számára, hogy szembenézzenek a fenyegetésekkel, félelmekkel és nyomásgyakorlással, és hogy teljesítsék erkölcsi kötelességüket még akkor is, ha ez kellemetlen utóhatásokkal, kritikával, népszerűtlenséggel vagy elszigetelődéssel jár. A „mértékletesség” az önuralom és az önmegtartóztatás képessége, amely megakadályozza, hogy a bírát a belső sürgetések, szükségletek, vágyak és érzések befolyásolják. Az „igazság keresése” azt jelenti, hogy a bíró elkötelezett a morális értékek biztosítása iránt, mivel azok az írott jogon és a társadalom által elfogadott értékeken alapulnak. A „pártatlanság” erényével a bíró az ítélező munka során a saját életének kapcsolódásait el tudja különíteni az adott ügyben elbírálandó konkrét jogesettől. Egy pártatlan bíró fel tudja ismerni és figyelmen kívül tudja hagyni az érdekekből, előítéletekből, dühből, szubjektív elköteleződésekéből eredő gondolkodásmódját. Ugyanakkor a pártatlanság természetesen nem jelenti a személyes tapasztalatokról, kötelezettségekről és aggályokról való lemondást, sem a személyiség feladását. A „függetlenség” szorosan kapcsolódik a bátorsághoz, és azt jelenti, hogy a bírót nem befolyásolják külső tényezők és külső nyomás. Ez a tulajdonság különösen akkor kerül előtérbe, amikor egy ügy megítélésében a társadalom meglehetősen erős véleményt fogalmaz meg, vagy a felek jelentős hatalommal rendelkeznek. E hat erény egymást kölcsönösen támogatja. Ha a bíróból ezek közül csak egy is hiányzik, az összes többi veszélyben van.⁴²

2.6. A szakma álláspontja a „jó bíróról”. Miután végigtekintettünk a jelentősebb jogfilozófiai elméleteken a bírói erények vonatkozásában, fontos azt is vizsgálnunk, hogy mi magának a bírósági hivatásrendnek az álláspontja a tekintetben, hogy milyen képességekkel, erényekkel kell egy jó bírónak rendelkeznie. Ennek érdekében e kérdéskörben megvizsgáltuk a fogalmazói álláshelyekre jelentkezők, a fogalmazók és a bírák véleményét egyaránt.

Magyarországon a jogi egyetem elvégzését követően mindazok, akik fogalmazói álláshelyre jelentkeznek, egy felvételi versenyvizgát tesznek. Ennek minden évben részét képezi egy esszéírási feladat előre meghatározott témában. 2016-ban az egyik témalehetőség a „jó bíró” volt. Számos jelentkező választotta ezt a kérdést, és összesen megközelítőleg 130 oldalt írtak a témában. Ugyan korábban nem dolgoztak a bírósági rendszerben, mégis határozott véleményük volt

⁴¹ Iris Domselaar: A Neo-Aristotelian Notion of Reciprocity: About Civic Friendship and (the Troublesome Character of) Right Judicial Decisions, In: *Aristotle and the Philosophy of Law: Theory, Practice and Justice*, Dordrecht, Springer, 2013.

⁴² Iris Domselaar: Moral Quality in Adjudication: On Judicial Virtues and Civic Friendship, In: *Netherlands Journal of Legal Philosophy*, 1, 2015, 24-46. o.

a bírói erényekről. Elsődlegesen ugyanazok a képességek, tulajdonságok köszöntek vissza írásaikban, amiket a történeti és tudományos vonatkozó szakirodalomban is tapasztaltunk. A legtöbbször említett, uralkodó tulajdonság a „pártatlanság” erénye volt, amelyet a függetlenség és az empatikusság követett a sorban. Számos alkalommal megjelent továbbá az „objektivitás”, a „mély szakmai ismeretek birtoklása”, a „tiszteletteljes” viselkedés követelménye, valamint az is, hogy a jó bíró legyen „jó kommunikátor”, „precíz, pontos”.⁴³

Kutatásunk következő állomásaként a fogalmazókat is megkértük arra, hogy nevezzék meg az általuk legfontosabbnak tartott öt bírói tulajdonságot. Összesen 30 erényt neveztek meg, és jelentős átfedések voltak a felvételizők által kiemelt válaszokkal. A fogalmazók által megjelölt három legfőbb érték az „empatikus”, az „objektív” és az „alapos” volt, melyet a „felkészült”, a „határozott”, „magabiztos” követett.⁴⁴

Miközben a fogalmazók lassanként megtalálják a saját útjukat a bírói életpálya és hivatás felé, a jelentősnek vélt erények láthatóan nem változnak szignifikánsan. Ezt egy másik, önálló kutatás igazolja, amelyet a „jó bíró” témakörében tapasztalt, magasabb fokú bírakkal készítették Magyarországon. A kutatás keretében interjúkat készítettek prominens bírakkal, akik médiaérdeklődésre számot tartó polgári vagy büntető ügyeket tárgyaltak. Az ő egybehangzó véleményük alapján a legalapvetőbb bírói erény a „mély és széleskörű professzionális tudás” anyagi jogi és eljárásjogi vonatkozásban egyaránt, továbbá az egyéb „személyes képességek” szintén elengedhetetlenek. A legtöbben azt emelték ki, hogy a bírónak „gondosnak és kitartónak” kell lennie, ahogyan a bírói személyiségben meg kell, hogy jelenjen az „empátia, a türelem, az elfogadás, a pártatlanság, a tisztesség, valamint a döntésképeség”. Volt, aki azt is hangsúlyozta, hogy a bírónak „szenvédélyesen törekednie kell az igazság feltárására”.⁴⁵

3. Összegzés – mitől jó a bíró és hogyan fejleszthetők a bírói értékek?

A történeti, földrajzi, tudományos áttekintés, az empirikus kutatás, valamint saját személyes véleményünk alapján összegezzük az elmondottakat. Úgy gondoljuk, hogy ha valami etikus, az jó is, így az etikai elvek teszik a jó bírót. Ezek az elvek

⁴³ Az adatok összegyűjtését és feldolgozását követően egy nominális skálát állítottunk fel az említett tulajdonságokból, és megvizsgáltuk az egyes gyakoriságokat. 141 készség legalább egy alkalommal említésre került, 73 olyan tulajdonság volt, amit legalább két alkalommal említettek, és 14 olyan jellemző volt, amit több mint tíz alkalommal említettek a dolgozatírók. Az elemzés során felállítottunk egy ordinális skálát. A legtöbbször említett tulajdonság az elfogulatlanság volt, amit 33 alkalommal jelöltek meg a dolgozatírók, ezt a függetlenség követte, melyet 24 alkalommal említettek, míg a 23 alkalommal említett empátia került a harmadik helyre.

⁴⁴ 18 fogalmazó vett részt a kutatásban. Ugyanazt a módszertant alkalmaztuk ezen kisebb csoport vonatkozásában, mint az ezt megelőző esetben. A kutatás eredményeképp megállapítottuk, hogy a legtöbbször említett erény az empátia volt, melyet 8 alkalommal említettek csakúgy, mint az objektivitás követelményét. A második helyet a precizitás tulajdonsága kapta, melyet 7 alkalommal említettek, a harmadik pedig a felkészültség és a magabiztosság értékei szereztek meg, melyeket 6-6 alkalommal jelöltek meg a fogalmazók.

⁴⁵ Sándor Zsuzsanna: *Bírák könyve*, HVG-Orac, 2006

nem teljesen állandók, a történelem során változhattak, ám a lényegük mindig változatlan maradt. A bírói etika azon elvek összessége, amelyek alapján a bíró helyesen cselekedhet. „Az igazságszolgáltatás legnagyobb ereje az emberek beléje vetett bizalmában áll. A hit, a bizalom és az elfogadottság nem írható elő parancsszóra, ezeket ki kell érdemelni. Ez pedig kizárólag a morál, az etika belső erejének fejlesztésével történhet.” Emiatt úgy gondoljuk, hogy a legfőbb bírói erényeket meg kell határozni, azokat fejleszteni, gyakorolni kell.⁴⁶

3.1. A legfőbb bírói erények meghatározása. A vizsgált források és saját véleményünk alapján megkíséreltük meghatározni és csoportosítani a bírói erényeket. Álláspontunk szerint nincs olyan erény, ami ne lenne legalább fejleszthető. Egyes tulajdonságok tanulhatóak, míg mások jobbá tehetőek. Ennek megfelelően határoztuk meg a „tanulható tudás és készségek”, valamint a „fejleszthető készségek” kategóriáját, végül pedig nevesítettük azokat az „értékeket”, melyeket a fenti készségekkel és tulajdonságokkal rendelkező bírák megtestesítenek.

3.1.1. Tanulható tudás és készségek. E csoportba azok a készségek tartoznak, amelyeket el lehet és el is kell sajátítani a jó bírónak váláshoz.

Jogi és szociális ismeretek. A tapasztalt bírák véleménye szerint átfogó és mélyreható jogi ismeretek feltétlenül szükségesek a jó bírónak váláshoz. Ezen felül úgy gondoljuk, hogy a bíró nem zárkozhat elefántcsonttoronyba, tisztában kell lennie alapvető társadalmi összefüggésekkel, és a társadalom alapvető problémáival is.

Szóbeli és írásbeli kommunikációs készség. A megfelelő kommunikáció mind az ügyfelek, mind a kollégák irányába jelentős. Az ügyfelek felé irányuló kommunikációnak pontosnak, világosnak, érthetőnek, egyszerűnek és nyelvtanilag helyesnek kell lenni mind szóban, mind írásban. A jó kommunikációs készség magában foglalja a hallgatás és odafigyelés képességét is. A kollégák közötti kommunikáció pedig elősegíti a bíróságon belüli információáramlást, segít megosztani a jó gyakorlatokat. A jog nemzetköziesedése és nemzetek felettivé válása miatt úgy gondoljuk, hogy a kommunikációs készségek körében az idegen nyelvek ismerete is egyre fontosabbá válik.

Precizitás. A fogalmazói helyekre pályázók, illetve a fogalmazók említették ezt a készséget, amely véleményük szerint azt takarja, hogy a jó bíró precíz és akkurátus, tisztán és világosan érvel, érvelése során pontosan, megfelelően használja a jogi terminológiát, felkészül a tárgyalásokra, meghallgatásokra.

Időbeosztás képessége. Mind a munkában, mind a magánélet során fontos. Az eljárás során az időbeosztás képessége szorosan kapcsolódik az ésszerű időn belül történő elbírálás követelményéhez. Álláspontunk szerint ez magában foglalja az eljárási cselekmények megfelelő megtervezését, a perkoncentrációt, a határidők betartását és betartatását, a perelhúzó magatartások felismerését és megakadályozását. Magában foglalja az egyes feladatok közötti fontossági sorrend felállítását is. A munka és magánélet megfelelő egyensúlyának megtalálása

⁴⁶ . U.o. 146. o.

ugyancsak segíti a hatékony és időszerű munkavégzést.

Munkabírás, kitartás. Szorosan kapcsolódik az időbeosztás képességéhez. Egy bírónak egyszerre kell nagyszámú, egymással párhuzamosan futó ügygel, magas szakmai színvonalon foglalkoznia. Ahhoz, hogy ekkora munkateherrel meg lehessen birkózni, jó fizikai és mentális állapot szükséges.

3.1.2. Fejleszthető tulajdonságok. Vannak alapvetően veleszületett bírói tulajdonságok, amelyeket azonban személyiségfejlesztéssel lehet formálni és erősíteni.

Karizma. A bírónak erős, karizmatikus személyiséggel kell rendelkezniük, amivel képesek meggyőzni a feleket és a nyilvánosságot, hogy a döntésük helyes. A karizma szükséges ahhoz, hogy a feleket ne kényszerrel vagy más hatósági eszközzel, hanem a személyiségük erejével tudják vezetni a tárgyaláson és az eljárás során. Szenvedély, magabiztosság, személyes vonzerő szükséges ahhoz, hogy egy bíró mély benyomást tegyen a felekre. A karizma mint bírói tulajdonság jelentősége már az ókorban megjelent és napjainkig megőrizte értékét. Megtalálhatjuk a kevésbé fejlett országokban és a modern angolszász és kontinentális jogrendszerekben is.

Morális stabilitás. A bírónak az igazság harcosaiként erkölcsileg következetesnek kell lenniük. A „jó vezető” elvei kell, hogy vezéreljék, aki különbséget tud tenni jó és rossz között. A morális stabilitás magában foglalja az önuralom és az önmegtartóztatás képességét is, amely megvédi a bírót a személyes igények, szükségletek, vágyak által vezérelt kicsapongásoktól. Az erkölcsi stabilitás megőrzése talán az egyik legnagyobb kihívás egy bíró számára, aki naponta találkozik heves vitákkal és összetett erkölcsi kérdésekkel a tárgyalóteremben. Azt mondhatjuk, hogy a bírók mindig magas erkölcsi normákat képviseltek, amikor mégsem, akkor a világ is kifordult magából.

Elemző és problémamegoldó képesség. A jó bírók rendszerekben gondolkodnak, az adott jogi problémát, a jogrendszert és az egész bíraskodás rendszerét a maguk komplexitásában látják. Képesek a különböző típusú és más-más forrásból érkező információk egyesítésére, az érvek értékelésére és az adott ügy releváns szempontjainak felismerésére. A problémamegoldó képesség pedig az eljárás során felmerülő konfliktusok és váratlan helyzetek megoldásához szükséges. A bírónak a logikát és érveket kell használniuk, hogy az adott problémára adható különböző megoldások és megközelítések erősségeit és gyengeségeit felismerjék, és a legadekvátabb döntést hozzák meg.

Döntésképeség. A döntésképeség a gyors és hatékony döntés meghozatalának képességét jelenti. A döntéshozatal pedig a különböző megoldások közötti választást takarja. A döntést meghozni nehéz lehet olyan esetben, amikor a bíró személyes érintettséget érez a döntésének emberi sorsokat befolyásoló hatásában. De egy rossz döntés jobb, mint egyáltalán nem dönteni.

Empátia. Az empátia mások érzéseinek megértését és átérzését jelenti. Az empátiái érzék a bírák esetében kulcsfontosságú tulajdonság. Ennek segítségével a bírák képesek megérteni, hogy a döntéseik milyen kihatással lehetnek mások érzéseire és cselekedeteire, és képesek a felek szempontjait figyelembe venni a döntéshozatal során. Az antik igazságistenek női alakja azt mutatja, hogy a feminin

tulajdonságok, köztük az empátia a legfontosabb bírói tulajdonságok közé tartoznak.

Kreativitás és bátorság. A kreativitás azért szükséges a bíraskodásban, hogy a bírák új jogi megoldásokat találjanak a nem megfelelően szabályozott problémákra, és hogy az esetenként összeütköző normákat össze tudják hangolni. A kreativitás magában foglalja azt is, hogy a problémákat egy teljesen új nézőpontból vizsgáljuk, és innovatív megoldásokat dolgozzunk ki rájuk. A kreatív gondolkodás új ötleteket alkot és a régi ötleteket újraértékeli és összekapcsolja a probléma megoldása érdekében. De a kreativitás jelenti a hajlandóságot is a változások elfogadására és a rugalmasságot az új ötletek és lehetőségek befogadására. A bátorság pedig azt jelenti, hogy kockázatot vállalunk, hogy kreatív, korábban nem ismert megoldásokat alkalmazzunk. Bátorság szükséges ahhoz, hogy a bíró szembenézzen a fenyegetéssel, félelemmel, nyomással, amely arra sarkallná, hogy ne az általa helyesnek vélt elvek szerint cselekedjen. A jogtudományi elméletek körében végzett áttekintésünk is megerősítette a bátorság fontosságát a bírói kötelességek megfelelő teljesítése érdekében.

3.1.3. Értékek. Az előbbieken felsorakoztatott képességek, erények fejlesztésével, birtoklásával és gyakorlásával a bírák megtestesítik a bírói függetlenség, a pártatlanság, a tisztesség és az etikusság értékét.

Függetlenség és pártatlanság. Az elfogulatlanságnak már számos aspektusát vizsgáltuk dolgozatunkban, amely arra vezetett minket, hogy a bírói függetlenség és pártatlanság erényét a legfontosabb bírói értékek közé helyezzük, melyek egyúttal a tisztességes eljárásához való jog princípiumát is képezik. A függetlenség azt jelenti, hogy a bírónak joga és kötelessége is, hogy döntéseit a jogszabályok alapján hozza meg, anélkül, hogy – még a nehezebb vagy kényesebb ügyekben is – bárminemű kritikától vagy repressziótól tartana. A bírót külső körülmények, tényezők nem vezethetik és nem befolyásolhatják döntése során. Ugyanakkor a bírónak kell hogy legyen jogról alkotott képe, a jogszabályok által nem rendezett vagy nem egyértelmű jogi kérdések vonatkozásában is. A pártatlanság azt jelenti, hogy a bírói döntések alapjául kizárólag objektív körülmények szolgáltathatnak megalapozottságot – ahelyett, hogy azt a bíró elfogultan, előítéletesen vagy valamely fél érdekében előrehelyezésével hozná meg.

Tisztesség. A bírának a legmagasabb normáknak, elvárásoknak, standardoknak megfelelően kell viselkednie a tárgyalóteremben és azon kívül is: ezt jelenti a tisztesség értéke. A bírák a rájuk ruházott hatalmuknál fogva jelentős hatást gyakorolnak a felek életére, a magas követelmények megtartása, felállítás a társadalom bizalmának fenntartása érdekében ezért kardinális jelentőséggel bír.

Etikusság. Az összes eddig említett képesség, érték és erény együttesen építi föl és tételjezi az etikusság fogalmát. Az etikusság követelménye sarokköve azoknak a legfontosabb alapelveknek, amelyhez hűen a bírónak hivatását gyakorolnia kell. Magában foglalja mindazokat a sztenderdeket és normákat, amelyeknek a bírának meg kell felelniük, felöleli a függetlenség és pártatlanság, a tisztesség megtartásának az elvárásrendszerait, valamint választ ad arra a felvetésre, hogy hogyan kell élni és nem visszaélni a bírói hatalommal. Ezek azok az alapelvek, amelyek a gerincét képezik az etikai szabályoknak.

3.2. Hogyan fejleszthetők a bírói erények? A készségek meghatározása és csoportosítása után arról is ejtsünk pár szót, hogyan tudjuk ezeket fejleszteni. A szakmai tudás és a személyiség fejlesztése fárasztó, időigényes folyamat, amely folyamatos gyakorlást igényel. A folyamat nagyban függ az intézményi közegtől, munkahelyi környezettől, valamint a konkrét képzésektől is.

A személyiségfejlődés jelentős része már jóval azelőtt lezajlik, hogy valaki egyáltalán belép a bírósági szervezetbe, így abban, hogy valaki jó bíróvá válik-e, fontos szerepe van a családi háttérnek, az itt látott mintáknak, az alap- és a középfokú oktatásnak.

A jogi egyetem a bírói tulajdonságok fejlesztésének és képzésének másik kulcsfontosságú színtere, mert nagyban hozzájárul a diákok jellemfejlődéséhez. Ideális esetben a jogi tanulmányok jogesetekkel, pszichológiai képzéssel, példamutatással elősegítik a függetlenség, pártatlanság, bátorság és egyéb fontos bírói erények kialakulását.

Egy olyan kulcsfontosságú intézmény, mint a bírósági rendszer, speciális szakmai oktatást, tréninget is biztosít a bírák és a fogalmazók, titkárok számára. Emellett azonban lényeges, hogy a bírósági szervezetrendszernek ki kell küszöbölnie mindazokat a tényezőket, amelyek a bírói erények fejlesztésének gátlóját jelenthetik. A hatékonyság követelménye – mely adott esetben arra kényszerítheti a bírót, hogy kevesebb időt szenteljenek egy adott ügynek, mint amennyit maguk gondolnak –, inkább vonja maga után a hiányosságok, hibák számosságának növekedését, mint a készségek fejlesztését. Ugyanígy: a képzelőerő és a kreativitás hanyatlását eredményezheti, ha a bírák csak az egyes döntéstervezeteket revizionálják ahelyett, hogy a ténykérdésekkel és azok jogi minősítésének nehézségeivel önmaguk néznének szembe minden egyes eset kapcsán. Mindemellett jelen van az az egyfajta „elit státusz”, mellyel a társadalom felruházta bíróját, a vak bizalom és a tisztelet felelőssége és mámora, mely szintűgátját képezheti a fejlődés igényének a bírói kvalitások vonatkozásában. Bár a bírói készségek, tulajdonságok fejlesztése elsődlegesen személyes erőráfordítást kíván, emellett szükséges, hogy ezt a szakmai és a társadalmi környezet támogassa, ösztönözze.

Mindehhez a képzéseken való részvételi lehetőségek, az írott iránymutatások megléte és hozzáférhetősége (pl. kézikönyvek), valamint a munkateher csökkentése szükségesek. Az egyes nemzetközi fórumok – mint az Európai Igazságügyi Képzési Hálózat (EJTN) is – hozzájárulhatnak egy nyitott európai milliő megteremtéséhez az egyetemleges bírói erények, értékek megteremtésével azáltal, hogy képzéseket kínálnak e téren, és csereprogramokat szerveznek a bírói kvalitások fejlesztésének céljára.

Végül Walt Whitman inspiráló – az igazságról és annak pilléireiről mint a bírói hivatás alapköveiről szóló – soraival zárjuk dolgozatunkat.

Ragyogó Igazság

„1. Az igazság nem törvényatyák vagy normáik szülötte, hanem a Lélekben lakozik; Törvény nem hajlítja úgy, ahogy a szeretet, a büszkeség, a józanság vonzása képes; Állandó – nem függ a többségtől. Végül ugyanazon szenttelen bíróság előtt állunk mindannyian.

2. Az igazságért vannak a nagy természetjogászok és a tökéletes bírák – az igazság a lelkükben van; Nem a semmiért tanultak – bennük az igazság rendet nyer és értékekké tagozódik; Ítékezésük korokon, országokon és államrenden átívelő alapokon nyugszik.

3. A tökéletes bíró nem fél semmitől – tiszta szívvel áll Isten elé; A tökéletes bíró előtt mindennek meg kell hajolnia – életnek és halálnak meg kell hajolnia – mennynek és pokolnak meg kell hajolnia.”

(a vers részletét angol nyelvről fordította: Dudás Dóra Virág)
